

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות -

פרק שישי

ברכות הנהנין

סוגיה לב: פת פוטרת פרפרת, פרפרת פוטרת מעשה

קדרה

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

סוגיה לב: פת פוטרת פרפרת, פרפרת פוטרת מעשה קדרה

***

רקע

חלקה הראשון של המשנה ברף מב. חופף במידה רבה לדינו של רב פפא על דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה [מא:], וכדי להצמיד את לימוד שני דינים אלו נדלג על הגמ' שלפני המשנה. המשנה קובעת שני דינים בפטור מברכות: א. יין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון, פרפרת שלפני המזון פוטרת פרפרת שלאחר המזון. ב. פת פוטרת פרפרת. הגמ' מוסיפה דין שלישי, שאולי נחלקו בו תנא קמא ובית שמאי: פרפרת פוטרת מעשה קדרה. הדין השני חופף במידה מסוימת לדברי רב פפא, ולכן יש לדון בו על רקע מחלוקת רש"י ותוס' בגדרי דברים הבאים מחמת הסעודה. הדין השלישי צריך תלמוד: אם הברכות על פרפרת ועל מעשה קדרה זהות, קשה להבין מדוע לבית שמאי הפרפרת אינה פוטרת מעשה קדרה, ואם הברכות שונות, קשה להבין את שיטת תנא קמא שכרכת הפרפרת פוטרת מעשה קדרה.

מקורות

א. משנה מב.

גמ' מב: "ברך על הפת פטר את הפרפרת... מעשה קדרה נמי לא פטר תיקון"

ב. רש"י מב. ד"ה בריך על היין כו', מעשה קדרה

מב: ד"ה פטר את הפרפרת, וכל שכן מעשה קדרה

תוס' ד"ה בריך

תלמידי רבינו יונה ל. ד"ה בית [שים לב לשתי הגרסאות בדברי תלמידי רבינו יונה]

רשב"א מא: ד"ה שלא מחמת סעודה, "ופת הבאה בכסנין... בתאנים וענבים"; מב: ד"ה או

תוס' הרא"ש ד"ה ב"ש אומרים

רא"ה ד"ה מתני' בריך על היין, בריך על הפרפרת

טור סי' קעו

ג. רמב"ם הל' ברכות פ"ד ה"ו, כסף משנה סוף ד"ה בריך, "ואח"כ מצאתי בתשובה... עכ"ל"

ד. שו"ע סי' קעו, ומשנה ברורה

רשב"א מא: ד"ה שלא מחמת סעודה

ופת הבאה בכסנין דהיינו פרפרת דמתני' אם באה בתוך הסעודה אינה טעונה ברכה כלל לא לפניה ולא לאחריה וכדתנן בריך על הפת פטר את הפרפרת, ובוה עדיפא מתאנים וענבים, וטעמא דמילתא משום דפרפרת היא פת ואלו קבע עליה סעודה או דאכל מיניה כדי שאחרים קובעין עליו סעודה מברך עליה המוציא וג' ברכות, והלכך כל שבאה בתוך הסעודה דין הוא שיפטור אותה בברכת הפת, אבל אם באה לאחר סעודה טעונה ברכה לפניה משום דלאו למיזן אתיא אלא לקנות, וכדמוכח מתני' דקתני בריך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון, דאלמא פת לא פטר פרפרת שלאחר המזון דאי איתא למה לי פרפרת שלפני המזון למיפטר תיפוק לי משום פת, ומיהו לאחריה אינה טעונה ברכה דברכת המזון פטר לה דאף היא נמי מזון היא ודין הוא שתהא ברכת המזון פוטרתה, מה שאין כן בתאנים וענבים.

רשב"א ד"ה או

או דילמא אסיפא פליגי דקתני בריך על הפרפרת לא פטר את הפת הפת הוא דלא פטר אבל מעשה קדרה פטר ואתו בית שמאי למימר דאפילו מעשה קדרה נמי [לא] פטר. ואף על גב דפרפרת ומעשה קדרה תרווייהו ברכותיהן שוות דכלהו מיני מזונות מברכין עלייהו, איכא למימר דהכא בשבירך על הפרפרת סתם ולא היה מתכוין לפטור בכרכה זו את מעשה קדרה, ומשום הכי סבירא ליה לבית שמאי דלא פטר אפילו מעשה קדרה, ואף על גב דפרפרת חשיבא טפי ממעשה קדרה. ובית הלל סברי דכיון דהפרפרת חשיבא טפי טובא משום דאיהי פת ומעשה קדרה לאו פת, בדין הוא דליפטר ליה בסתם, כפת שפוטרת את הפרפרת ומעשה קדרה אפילו במברך בסתם. והיינו נמי דמשמע לכולי עלמא דמעשה קדרה לא פטר את הפרפרת, ואי במתכוין לפטור בה את הפרפרת אמאי לא פטר אף מעשה קדרה את הפרפרת. וזה נראה לי כהכרע לפירוש זה. ומינה דאי נתכוין לפטור את שניהן בכרכה זו אפילו בית שמאי מודו דפטר מעשה קדרה. ומכל מקום לענין פסק הלכה מספקא לן אי בית שמאי ארישא פליגי או אסיפא פליגי, והוה ליה ספק בדרבנן ואמרינן דבסופא פליגי, ובית הלל סברי דפרפרת פת הוא דלא פטר, אבל מעשה קדרה פטר ואפילו בסתם ושלא במתכוין לפטור.

תוס' הרא"ש ד"ה ב"ש אומרים

בית שמאי אומרים אף לא מעשה קדירה. תימה מאי טעמא דבית שמאי הואיל וברכת שניהם שוה אמאי אין האחד פוטר את חברו. ויש לומר דמיירי בשעה שאכל את הפרפרת עדיין לא הביאו לפניו את מעשה קדירה, ובית הלל סברי כי היכי דפת פוטר את הפרפרת אף על פי שלא הובא לפניו בשעה שברך על הפת משום דפת הוא עיקר הסעודה, וכן פרפרת נמי חשיבא לדבר זה להמשיך תאות המאכל יותר ממעשה קדירה ופוטר את מעשה קדירה אף על פי שלא הובא עדיין.

רא"ה ד"ה מתני' בריך על היין, בריך על הפרפרת

מתני', בריך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון בריך על הפרפרת שלפני המזון פטר הפרפרת שלאחר המזון בריך על הפת פטר את הפרפרת. פירוש, פת הבאה בכסנין וכיוצא בו כדפרישנא לעיל. וכל שכן מעשה קדרה שהן טפלה לפעמים עם הפת שנאכלים עמו והכי איתא בגמ', והני דהוון מזון פטר פת לכלהו בתוך סעודה ואפילו שלא מחמת הסעודה כדמוכח במאי דפרישנא בגמ'.

ברך על הפרפרת לא פטר את פת. אבל מעשה קדרה פטר. פירוש, בבאים בתוך סעודתו של פרפרת ואפילו שלא מחמת סעודה, דמעשה קדרה לגבי פרפרת כפרפרת לגבי פת. ומעשה קדרה הינו אורז ודיסא וסלגא וטרגיז וטיסני כדאיתא לעיל בגמ', והם מיני מאכל של חטה. והוא הדין פת דוחן ובשר וגבינה וביצים ודגים ותבשיל וכל דברים המיוחדים למזון, דכלהו פטר פרפרת ואפילו שלא מחמת סעודה, והכי מוכח במאי דפרישנא בגמ'.

טור סי' קעו

בירך על הפרפרת שלפני המזון פוטר את הפרפרת שלאחר המזון, פירוש אחר גמר סעודה קודם ברכת המזון. ופרפרת הוא פת צנומה בקערה ואין בו תואר לחם ומברכין עליו בורא מיני מזונות, והיה דרכם לאכלו לפני הסעודה ולאחריה לאחר שמשכו ידיהם מן הפת קודם ברכת המזון. בירך על הפת פטר הפרפרת, ודוקא פרפרת שאוכלים בתוך הסעודה אבל פרפרת שלאחר הסעודה ברכת המזון אינו פוטר דהוה כדברים הבאים לאחר הסעודה כדלקמן. בירך על הפרפרת לא פטר את הפת.

הסבר הסוגיה

ברך על הפת פטר את הפרפרת, על הפרפרת לא פטר את הפת. בית שמאי אומרים: אף לא מעשה קדרה.

[משנה מב.]

המשנה קובעת שני דינים בגדרי פטור מברכות, ומשני הדינים הללו ניתן לכאורה להוכיח שני דינים שלמדנו בסוגיה הקודמת בדברי רב פפא [מא:]. המשנה אומרת: "ברך על הפת פטר את הפרפרת" ומדין זה ניתן להוכיח ש"דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה... לפניהם". המשנה אומרת: "ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון", מהצורך של המשנה להשמיע שהפרפרת שלפני המזון פוטרת את הפרפרת שלאחר המזון משמע שהפת אינה פוטרת את הפרפרת שלאחר המזון, ומכך מוכח שמאכלים הנאכלים "לאחר הסעודה טעונים ברכה... לפניהם"¹.

נחלקו הראשונים מהי פרפרת. רש"י [ד"ה ברך על היין] סובר שפרפרות הן תוספות שאינן מעיקר האכילה. בתוספות אלו כלולים גם פרגיות ודגים שאוכלים לפני הסעודה כדי "להמשיך אכילה", וגם "כיסני דמעלו ללבא ולחמניות" שאוכלים לאחר הסעודה. תוס' [ד"ה ברך] מקשים שלפי פירוש זה אין חידוש בדברי המשנה ש"בירך על הפרפרת לא פטר את הפת", ולכן הם מביאים את פירוש ר"ח שפרפרת היא פת צנומה בקערה שברכתה "בורא מיני מזונות". הרשב"א [מא: ד"ה שלא מחמת הסעודה] אינו יכול לקבל את פירוש הר"ח מפני שלדעתו ברכת הפת פוטרת דברים הבאים להשביע אפילו כשאוכלים אותם לאחר הסעודה, ולכן הוא מפרש שפרפרת היא פת הבאה בכסנין הנאכלת לקינוח הסעודה². הרמב"ם בפירוש המשנה מפרש: "פרפרת - שם הלפתן", ובהלכות ברכות [פ"ד ה"ו] הוא מפרט יותר: "הפרפרת שאוכלין בהן הפת ממיני התבשיל ופירות וכיוצא בהן".

שיטת רש"י קשה, מדוע הפת פוטרת את הפרפרת [=כסנין ולחמניות³] והרי לפי הסברו לדברי רב פפא פת פוטרת רק דברים שמלפתים בהם את הפת? אולי ניתן לפרש שלדעת רש"י דין המשנה שונה לגמרי מדינו של רב פפא, ופרפרת אינה נפטרת מפני שהיא "באה מחמת הסעודה" אלא מפני שהיא מוגדרת כפת, וברכת הפת פוטרת אף פת שברכתה "בורא מיני מזונות"⁴.

¹ דיוק זה מובא בתלמידי רבינו יונה [ל. ד"ה לא] וברשב"א [מא: ד"ה שלא מחמת הסעודה], אך המאירי [ד"ה ברך על הפרפרת] מביא יש מי שאומר שדיוק זה אינו הכרחי. גם מתוס' [ד"ה ברך] המוכיחים דין זה מדברי רב פפא ולא מהמשנה עצמה, מוכח שהדיוק אינו הכרחי.

² את שאר הקינוחים ברכת "המוציא" אינה פוטרת אף כשהם נאכלים בתוך הסעודה וכשנאכלים לאחר הסעודה אף ברכת המזון אינה פוטרתם. פת הבאה בכסנין היא פת, ולכן ברכת המזון פוטרתה בכל מקרה וכשהיא נאכלת בתוך הסעודה אף ברכת הפת פוטרתה, ורק כשנאכלת לאחר הסעודה ברכת הפת אינה פוטרתה.

³ לפי פירוש רש"י למשנה, גם בשר ודגים הנאכלים לפני הסעודה וגם כסנין ולחמניות הנאכלים לאחריה, נקראים פרפרת. אבל ברור שהדין "ברך על הפת פטר את הפרפרת" נוגע רק לפרפרת שבאה בתוך הסעודה ולאחריה. ההבנה שפרפרות הנפטרות על ידי הפת הן כסנין ולחמניות בלבד עולה גם מפירוש רש"י לגמרא [ד"ה פטר את הפרפרת].

⁴ אולם עדיין צריך עיון מדוע פת פוטרת מעשה קדרה, ומה בין מעשה קדרה לבין דייסא שמפורש ברש"י [מא: ד"ה שלא מחמת הסעודה] שהפת אינה פוטרתה.

הניתוק בין דין המשנה לדינו של רב פפא עולה בבירור מפסקי הרמב"ם. הרמב"ם מביא את דין המשנה בהלכה ו' [בהל' ברכות פ"ד] ואת דינו של רב פפא בהלכה יא, ההפרדה בין שתי ההלכות הללו מוכיחה שאין ביניהן קשר. נראה להסביר, שלדעת הרמב"ם רב פפא עוסק בברכת הסעודה והמשנה עוסקת בברכת הפת. רב פפא מגדיר את ברכת "המוציא" כברכת הסעודה, ולכן היא פוטרת "דברים הבאים בתוך הסעודה והן מחמת הסעודה". המשנה מגדירה את ברכת "המוציא" כברכת הלחם, ולכן היא פוטרת את "הפרפת שאוכלין בהן הפת". כלומר, להלכה ברכת "המוציא" היא גם ברכת הלחם וגם ברכת הסעודה, ולכן היא פוטרת כל מאכל שמלפתים בו את הפת אפילו שאינו מחמת הסעודה, וכל מאכל מחמת הסעודה אף שאין מלפתים בו את הפת.

הגמ' [מב:] מעלה אפשרות שבמשנה מתחדש דין נוסף. על דברי תנא קמא: "ברך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת", אומרים בית שמאי: "אף לא מעשה קדרה". הגמ' מביאה שני הסברים למחלוקת במשנה: א. תנא קמא סובר שפת פוטרת פרפרת וכל שכן שפוטרת מעשה קדרה, ובית שמאי סוברים שפת אינה פוטרת אף מעשה קדרה. ב. תנא קמא סובר שפרפרת אינה פוטרת פת אך פוטרת מעשה קדרה, ובית שמאי סוברים שפרפרת אינה פוטרת אף מעשה קדרה.

עד כה עסקנו בדין שפת פוטרת פרפרת, וכעת נתמקד בדין שפרפרת פוטרת מעשה קדרה. דין זה צריך תלמוד, אם ברכת הפרפרת זהה לברכת מעשה הקדרה, מדוע לבית שמאי פרפרת אינה פוטרת מעשה קדרה, הרי ניתן לברך ברכה אחת על שני מינים שברכתם זהה ואין צריך לברך על כל מין ומין? אם ברכת הפרפרת אינה זהה לברכת מעשה הקדרה, מדוע לתנא קמא ברכת הפרפרת פוטרת מעשה קדרה, הרי לא ניתן להוציא בברכה אחת שני מינים שברכותיהם שונות?

נחלקו הראשונים בהסבר הגמ'. הרשב"א [ד"ה א] מסביר שברכות הפרפרת ומעשה הקדרה שוות, ואילו הרא"ה [ד"ה ברך על הפרפרת] מסביר שברכותיהם שונות. הרשב"א מסביר, שהן על הפרפרת והן על מעשה קדרה מברכים "בורא מיני מזונות", ואף על פי כן סוברים בית שמאי שברכת הפרפרת אינה פוטרת מעשה קדרה.

הרשב"א מצמצם את דינם של בית שמאי, וכותב: "הכא בשבירך על הפרפרת סתם ולא היה מתכוין לפטור בברכה זו את מעשה קדרה". לדעת הרשב"א, אם בירך על הפרפרת ודעתו היתה לפטור מעשה קדרה, פטור אף לדעת בית שמאי. מחלוקת תנא קמא ובית שמאי היא רק כשבירך על הפרפרת סתם, ולא היה בדעתו לפטור את מעשה הקדרה.

כדי להבהיר את כוונת הרשב"א יש לעיין בדבריו בסוגיית קדימה בברכות [מא. סוף ד"ה אלא למאן]: "אפילו לתנא קמא דהתם דאמר דפרפרת פטור מעשה קדרה, הכא [אם בירך על אתרוג] לא פטור [את הזית, שהוא משבעת המינים] אלא במתכוון לפטור את הזית, אבל בלא מתכוון לא, דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גררה אלא דרך כונה". הרשב"א מסביר שיש שני מושגים בדין מין מין אחד הפוטר מברכה מין אחר שברכתו זהה: א. "דרך כונה" - האוחז אתרוג בידו ומברך עליו, ודעתו בזמן הברכה לפטור גם זית שהוא

עתיד לאוכלו, הרי הוא כאילו בירך על הזית, ויוצא ידי חובתו למרות שהזית חשוב מהאתרוג. ב. "דרך גררה" - האוחז זית בידו ומברך עליו, ודעתו היתה על הזית לבדו, ותוך כדי אכילת הזית החליט לאכול גם אתרוג, אינו צריך לברך. למרות שלא בירך על האתרוג, ברכת הזית פוטרת את האתרוג מברכה. חכמים חייבו לברך את הקב"ה לפני האכילה, וכיוון שבירך לפני אכילת הזית, ברכה זו פוטרת את כל מעשה אכילת הפירות שלאחר הברכה. מחדש הרשב"א, שכוונה לשני המינים פוטרת את שניהם בין כשבירך על החשוב ובין כשבירך על הפחות חשוב, שהרי הוא נחשב כמי שבירך על שניהם⁵. אך כשמתכוון על המין שבידו בלבד, והמין השני נגרר אגבו, הוא נפטר מברכה רק כשמין חשוב [זית שהוא משבעת המינים] גורר מין שאינו חשוב [אתרוג] ולא כשמין שאינו חשוב גורר מין חשוב.

על פי הסבר זה מחלוקת תנא קמא ובית שמאי ברורה. פרפרת חשובה יותר ממעשה קדרה [כפי שמפורש בהמשך דברי הרשב"א שם]. לפיכך, כשבירך על מעשה קדרה ואחר כך רוצה לאכול גם פרפרת, צריך לחזור ולברך על הפרפרת. וכשבירך על פרפרת ואחר כך רוצה לאכול מעשה קדרה, לדעת תנא קמא אינו צריך לחזור ולברך, שכן ברכת המין החשוב פוטרת את המין הפחות חשוב, אך לדעת בית שמאי אפילו ברכת מין חשוב אינה פוטרת מין פחות חשוב, וצריך לחזור ולברך על מעשה הקדרה. אמנם אם בירך על מין אחד ודעתו היתה גם על המין השני, הרי זה כאילו בירך על שניהם, ואפילו בית שמאי מודים שיוצא ידי חובתו אף אם בירך על המין הפחות חשוב.

תוס' הרא"ש [ד"ה ב"ש אומרים] מאמץ את הבנת הרשב"א שברכת הפרפרת וברכת מעשה הקדרה זהות, אך הוא כנראה סובר שברכה פוטרת רק את המאכלים שהתכוון עליהם בשעת הברכה, ולכן הוא מפרש שדין סוגייתנו הוא דין ייחודי בפרפרת [פת צנומה בקערה (כך הוא מפרש בד"ה פטר)] שהיא דומה לפת ויכולה לפטור אף מאכלים שלא התכוון אליהם בשעת הברכה.

הרא"ה [ד"ה בירך על הפרפרת] חולק על הסברו של הרשב"א, ומסביר שפרפרת, שהיא פת הבאה בכסנין, פוטרת מעשה קדרה אפילו כשברכתו אינה בורא מיני מזונות. מסביר הרא"ה: "דמעשה קדרה לגבי פרפרת כפרפרת לגבי פת". כפי שכל הנאכל בסעודה טפל לפת ונפטר בברכת הפת, כך כל דבר המיוחד למזון, ונאכל יחד עם פת הבאה בכסנין, טפל לה, ונפטר בברכתה. הסבר הרא"ה דומה להסבר הרא"ש, אך לרא"ש השוואת פרפרת לפת חלקית, והיא תקפה רק למאכלים שברכתם זהה לברכת הפרפרת, ואילו לרא"ה השוואת פרפרת לפת מלאה, וכשם שפת פוטרת אף מאכלים שברכתם שונה מברכתה כך פרפרת פוטרת אף מאכלים שברכתם שונה מברכתה.

הגמ' מביאה שתי לשונות בביאור מחלוקת התנאים ואינה מכריעה ביניהן. הרשב"א [ד"ה און] פוסק שבספק דרבנן אזלינן לקולא כלישנא בתרא אליבא דתנא קמא, ולכן ברכה על פרפרת פוטרת מעשה קדרה אך ברכה על מעשה קדרה אינה פוטרת את הפרפרת. הטור [סי' קעו] מביא את הדין שפת פוטרת את הפרפרת ואינו מביא את ההלכה שפרפרת פוטרת

⁵ עיין עמ' 183 הערה 4, שהרא"ש חולק על סברא זו של הרשב"א.

מעשה קדרה, כנראה שהוא פוסק כלישנא קמא, וברכה על פרפרת אינה פוטרת מעשה קדרה, וכל שכן שברכה על מעשה קדרה אינה פוטרת פרפרת.

הרמב"ם [פ"ד ה"ו] פוסק: "בירך על מעשה קדירה פטר את התבשיל, ואם בירך על התבשיל פטר מעשה קדירה"⁶. הרמב"ם סובר שתבשיל הוא מין ממיני הפרפראות, וכנראה שלדעתו מעשה קדרה חשוב ממנו [שהרי עליו מברכים "בורא מיני מזונות" ועל תבשיל מברכים "בורא פרי האדמה" או "שהכל"]. הרמב"ם פוסק כלישנא בתרא שברכת הפרפרת פוטרת מעשה קדרה, וכיון שמעשה קדרה חשוב יותר מפרפרת, כל שכן שברכה על מעשה קדרה פוטרת את הפרפרת⁷.

תלמידי רבינו יונה [ל. ד"ה בית] מביאים את שתי הלשונות של הגמ' ומסיקים להלכה: "הלכך אם בירך על הפרפרת לא פטר מעשה קדרה ואם בירך על מעשה קדרה פטר את הפרפרת". האחרונים התקשו בהבנת דברי תלמידי רבינו יונה, ולכן העלו שלוש גרסאות בדבריהם: א. הגרסה שלפנינו, שהיא גרסתו של הדרכי משה [סי' קעו אות א]. ב. גרסת הב"ח [סי' קעו סוד"ה בירך על הפרפרת]: "הלכך אם בירך על הפרפרת פטר מעשה קדרה ואם בירך על מעשה קדרה פטר את הפרפרת" [הב"ח מחק את המילה "לא"]. ג. גרסת המהר"ם [בחדושי אנשי שם]: "הלכך אם בירך על הפרפרת לא פטר מעשה קדרה ואם בירך על מעשה קדרה לא פטר את הפרפרת".

הב"ח מפרש שדעת תלמידי רבינו יונה כדעת הרמב"ם שהלכה כלישנא בתרא, ומעשה קדרה חשוב יותר מפרפרת. לפי גרסת הדרכי משה נראה להסביר, שתלמידי רבינו יונה סוברים כרמב"ם שמעשה קדרה חשוב יותר מפרפרת אך הלכה כלישנא קמא, שפרפרת אינה פוטרת מעשה קדרה. המהר"ם כנראה מפרש כרשב"א שפרפרת יותר חשובה ממעשה קדרה, והלכה כלישנא קמא שהן אינן פוטרות זו את זו.

סיכום

נחלקו הראשונים שביחס בין דין המשנה "ברך על הפת פטר את הפרפרת" לבין דינו של רב פפא ש"דברים הבאים מחמת הסעודה" אין טעונים ברכה לפנייהם. הרמב"ם סובר שאין קשר בין שני הדינים הללו, המשנה מלמדת שפת פוטרת מאכלים המלפתים אותה, ורב פפא עוסק בכך שפת פוטרת את כל הסעודה. התוס' והרשב"א סוברים שהמשנה ורב פפא מקבילים זה לזה: התוס' מפרשים שפרפרת היא פת צנומה בקערה, הפטורה מברכה כשהיא באה בתוך הסעודה וחייבת בברכה לאחר הסעודה. לדעת הרשב"א פת צנומה בקערה

⁶ הכסף משנה מביא את עדותו של ר' יהושע הנגיד שזו הגרסה הנכונה, וזו גם גרסת כתבי היד [רמב"ם מדויק, מהד' ר"י שילת]. גרסת הדפוסים היא: "בירך על התבשיל לא פטר מעשה קדרה". גרסה זו נסתרת גם מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה.

⁷ הכסף משנה מסביר כי ברכת "שהכל" ו"בורא פרי האדמה" יכולות לפטור מעשה קדרה העשוי מחמשת מיני דגן, וכן "בורא מיני מזונות" יכולה לפטור תבשיל העשוי מירקות או מדברים שאינם גידולי קרקע. אולם צריך תלמוד מה השתנו תבשיל ומעשה קדרה שהם פוטרים זה את זה אף כשברכותיהן שונות [עיי' בכסף משנה בסוף דבריו ועדיין צ"ע]. יש לשים לב שהרמב"ם שינה את לשון הגמ' ולא כתב "בירך על הפרפרת פטר מעשה קדרה" אלא "בירך על התבשיל פטר מעשה קדרה", הסיבה היא שגם פירות כלולים ב"פרפרת" וברכת "בורא פרי העץ" אינה יכולה לפטור מעשה קדרה.

פטורה מברכה אף כשבאה לאחר הסעודה, ולכן הוא מפרש שפרפרת היא פת הבאה בכסנין המיועדת לקינוח והיא חייבת בברכה ראשונה כשבאה לאחר הסעודה.

נחלקו הראשונים בהבנת הדין שפרפרת פוטרת מעשה קדרה ובפסיקת ההלכה. הרשב"א מפרש שברכת שניהם "בורא מיני מזונות", ומדובר כשלא התכוון לפטור בברכה על הפרפרת את מעשה הקדרה, אך כיוון שפרפרת חשובה ברכתה פוטרת מעשה קדרה שאינו חשוב. תוס' הרא"ש מפרש שברכת שניהם "בורא מיני מזונות", ודין פרפרת כדין הפת הפוטרת אף מאכלים שלא היו בשעת הברכה. הרא"ה מפרש שברכותיהם שונות, ודין הפרפרת כדין הפת הפוטרת אף מאכלים שברכתם שונה מברכתה. הרמב"ם מפרש שברכת הפרפרת שונה מברכת מעשה הקדרה, וצריך עיון מדוע הן פוטרות זו את זו.

הרמב"ם פוסק שמעשה קדרה פוטר את התבשיל והתבשיל פוטר את מעשה הקדרה. הרשב"א פוסק שפרפרת פוטרת מעשה קדרה ומעשה קדרה אינו פוטר פרפרת. הטור כנראה פוסק ששניהם אינם פוטרים זה את זה, ופסק תלמידי רבינו יונה תלוי בגרסאות השונות.

בסוגיה זו מתחדשים לנו עקרונות חשובים בגדרי פטור מברכות:

לדעת הרא"ה מתחדש בסוגיה, שכשם שפת פוטרת כל הבא מחמת הסעודה, כך פת הבאה בכסנין פוטרת כל מיני מזון המיועדים לשובע.

לדעת הרשב"א מתחדש בסוגיה, שיש שני מסלולים שבהם מין אחד פוטר מין אחר הוזהה לו בברכה: א. דרך כוונה - דעתו היתה על המין השני בשעת הברכה - המין השני נפטר אף אם הוא חשוב. ב. דרך גרירה - לא היתה דעתו על המין השני - המין השני נפטר רק אם הוא פחות חשוב.

לדעת הרמב"ם מתחדש בסוגיה שיש מקרים מסוימים שברכה על מין אחד פוטרת מין שברכתו שונה [מובן שדין זה נאמר רק כשהברכה שייכת לשני המינים. "בורא פרי האדמה" שייכת גם לתבשיל מחמשת מיני דגן, ו"בורא מיני מזונות" שייכת גם לתבשיל מירקות או מדברים שאינם גידולי קרקע].

הלכה

השו"ע [סי' קעו] משמיט את ההלכה שפרפרת פוטרת מעשה קדרה. הרמ"א [שם] פוסק: "בירך על הפרפרת פוטר מעשה קדרה שהוא דייסא וכיוצא בו, וכן אם בירך על מעשה קדרה פוטר את הפרפרת". מכאן עולה כי הרמ"א פוסק שאפילו מין פחות חשוב פוטר מין חשוב. אולם בסימן ריא [סע' ה] פוסק הרמ"א שהמברך על מין שלא היה אמור לברך עליו לפי כללי קדימה בברכות, אינו פוטר את המין הקודם לו דרך גרירה, אלא אם היתה דעתו עליו בזמן הברכה [כשיטת הרשב"א]. נראה להסביר, שלדעת הרמ"א מעשה קדרה אינו חשוב בהרבה מפרפרת, ולכן הוא נפטר בברכת הפרפרת.